

В.Й. ПЛИСА, З.П. ПЛИСА

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

ВИДАВНИЦТВО “КАРАВЕЛА”

В. Й. Плиса, З. П. Плиса

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів
(закладів вищої освіти)*

Третє видання,
виправлене й доповнене

Київ „Каравела” 2019

УДК
657.37(075.8)
П 389

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
(лист № 1-4/18-Г-85 від 14 січня 2008 року).*

Рецензенти:

Кузнєцова А. Я., заслужений економіст України,
доктор економічних наук, професор, ректор ДВНЗ „Університет
банківської справи”;

Мних Є. В., доктор економічних наук, професор, завідувач
кафедри фінансового аналізу і контролю Київського
національного торговельно-економічного університету;

Турко Ф. М., кандидат економічних наук, доцент, директор
навчально-науково-виробничого комплексу „Академія
технологій і бізнесу”.

Плиса В. Й., Плиса З. П.

П 389 Бухгалтерський облік: навч. посібник. 3-тє вид, випр. і доп.
– К: Каравела, 2019. – 560 с.

ISBN 978-966-2229-12-7

У навчальному посібнику розглянуто теоретичні основи організації бухгалтерського обліку на підприємстві; зміст і структуру бухгалтерського балансу та рахунків бухгалтерського обліку, сутність подвійного запису; місце та роль оцінювання і калькулювання в системі бухгалтерського обліку; організацію документообороту на підприємствах. Зосереджено увагу на особливостях обліку необоротних й оборотних активів, власного капіталу та зобов'язань, доходів і витрат підприємства. З'ясовано склад і порядок подання фінансової (бухгалтерської) звітності.

Для студентів закладів вищої освіти, слухачів системи післядипломної освіти, усіх, хто цікавиться бухгалтерським обліком.

УДК 657.37(075.8)

ISBN 978-966-222-912-7

© Плиса В. Й., Плиса З. П., 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
Тема 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, ЙОГО ПРЕДМЕТ І МЕТОД	7
1.1. Суть, значення та види господарського обліку	7
1.2. Бухгалтерський облік в системі управління підприємством	9
1.3. Завдання, функції та вимірники бухгалтерського обліку	9
1.4. Предмет бухгалтерського обліку та його об'єкти	14
1.5. Метод бухгалтерського обліку	17
Контрольні запитання	19
Додатки до теми 1	21
Тема 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ БАЛАНС	24
2.1. Поняття, зміст та структура бухгалтерського балансу	24
2.2. Зміни в балансі під впливом господарських операцій	30
2.3. Класифікація балансів	32
2.4. Схеми балансових конструкцій в міжнародній практиці	34
Контрольні запитання	36
Додатки до теми 2	37
Тема 3. РАХУНКИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ПОДВІЙНИЙ ЗАПИС	38
3.1. Зміст і структура рахунків бухгалтерського обліку, їх зв'язок з балансом	38
3.2. Суть і значення подвійного запису	43
3.3. Синтетичні й аналітичні рахунки бухгалтерського обліку	44
3.4. Узагальнення даних поточного бухгалтерського обліку	45
Контрольні запитання	47
Додатки до теми 3	48
Тема 4. ОЦІНЮВАННЯ ТА КАЛЬКУЛЯЦІЯ	54
4.1. Оцінювання в системі бухгалтерського обліку	54
4.2. Калькуляція і калькулювання	54
Контрольні запитання	56
Додатки до теми 4	59
Тема 5. ДОКУМЕНТАЦІЯ ТА ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ, ТЕХНІКА І ФОРМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	61
5.1. Документація та організація документообороту на підприємстві	61
5.2. Інвентаризація: види та порядок проведення.	65
5.3. Техніка та форми бухгалтерського обліку	70
Контрольні запитання	88
Додатки до теми 5	90

Тема 6. ОБЛІК НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ.....	140
6.1. Облік основних засобів	140
6.2. Облік нематеріальних активів	149
6.3. Облік довгострокових фінансових інвестицій	157
6.4. Облік інших необоротних матеріальних активів	160
Контрольні запитання	163
Додатки до теми 6	165
Тема 7. ОБЛІК ЗАПАСІВ.....	186
7.1. Облік виробничих запасів підприємства	186
7.2. Облік товарів і товарних операцій	196
7.3. Особливості обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів	199
Контрольні запитання	201
Додатки до теми 7	203
Тема 8. ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ І ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ.....	229
8.1. Облік дебіторської заборгованості	229
8.2. Облік касових операцій	241
8.3. Облік коштів на рахунках у банках. Види та форми безготівкових розрахунків, їх відображення у бухгалтерському обліку	251
Контрольні запитання	264
Додатки до теми 8	266
Тема 9. ОБЛІК ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	291
9.1. Сутність, оцінка та класифікація фінансових інвестицій	291
9.2. Бухгалтерський облік фінансових інвестицій	298
Контрольні запитання	300
Додатки до теми у 9	302
Тема 10. ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ.....	304
10.1. Поняття і склад власного капіталу підприємства	304
10.2. Визнання та структура власного капіталу підприємства	305
10.3. Бухгалтерський облік власного капіталу підприємства	306
Контрольні запитання	317
Додатки до теми 10	319
Тема 11. ОБЛІК ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.....	320
11.1. Поняття та види зобов'язань	320
11.2. Облік довгострокових зобов'язань	322
11.3. Облік поточних зобов'язань	327
11.4. Облік забезпечень	327
Контрольні запитання	337
Додатки до теми 11	339

Тема 12. ОБЛІК ПРАЦІ, ЇЇ ОПЛАТИ ТА СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ПЕРСОНАЛУ	340
12.1. Форми та системи оплати праці. Складові фонду оплати праці підприємства	340
12.2. Синтетичний і аналітичний облік заробітної плати	346
12.3. Облік нарахувань на фонд оплати праці й утримань зі заробітної плати	348
Контрольні запитання	350
Додатки до теми 12	351
Тема 13. ОБЛІК ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	360
13.1. Визнання та класифікація витрат діяльності підприємства	360
13.2. Облік виробничих витрат підприємства	367
13.3. Облік операційних витрат підприємства	371
13.4. Облік інших витрат	379
Контрольні запитання	384
Додатки до теми 13	386
Тема 14. ОБЛІК ДОХОДІВ І ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ	387
14.1. Визнання, класифікація та оцінка доходів підприємства	387
14.2. Облік доходів від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг	391
14.3. Облік доходів від іншої операційної діяльності	394
14.4. Бухгалтерський облік інших доходів підприємства	399
14.5. Облік фінансових результатів діяльності підприємства	403
Контрольні запитання	406
Додатки до теми 14	407
Тема 15. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ	408
15.1. Поняття, склад та елементи фінансової звітності	408
15.2. Якісні характеристики фінансової звітності та принципи її підготовки	411
15.3. Розкриття інформації у фінансовій звітності	413
15.4. Баланс (звіт про фінансовий стан)	415
15.5. Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід)	426
15.6. Звіт про рух грошових коштів	432
15.7. Звіт про власний капітал	443
15.8. Консолідована фінансова звітність	445
15.9. Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва	449
15.10. Порядок виправлення помилок у фінансовій звітності	455
Контрольні запитання	459
Додатки до теми 15	460
КОРОТКИЙ ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ І ТЕРМІНІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	490
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	553

ПЕРЕДМОВА

Суть, функції й призначення бухгалтерського обліку формувалися історично, відображаючи як рух, тенденції загального розвитку суспільства, так й особливості іманентного саморозвитку. Враховуючи обидва фактори, синтезуючи історичні й теоретичні аспекти дослідження можна визначити потребу і функції бухгалтерського обліку як однієї з різновидностей людської діяльності, з'ясувати суспільно-політичні, історико-культурні передумови появи бухгалтерського обліку, основні тенденції, загальні закономірності, національну специфіку та етапи розвитку.

Зміст і характер, функції й адресації, а отже, й роль бухгалтерського обліку змінювалися залежно від загального рівня суспільного й культурного розвитку, особливостей певного етапу господарського процесу.

Інформація, отримана з бухгалтерського обліку, є основою для ухвалення більшої частини управлінських рішень. Дані, які згруповані та деталізовані за відповідними ознаками, дозволяють зробити висновок про фінансовий стан підприємства та з'ясувати перспективи його розвитку, оцінити фінансові ризики і сформулювати інвестиційні програми. На базі облікових даних формують бухгалтерську (фінансову) і статистичну звітність.

Становлення ринкової економіки неможливе без добре підготованих фахівців, які опанували фундаментальні принципи організації бухгалтерського обліку. На вирішення цієї проблеми і націлений даний посібник.

Головна задача навчального посібника – допомогти студентові у вивченні таких складних питань бухгалтерського обліку, як особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві; зміст та структуру бухгалтерського балансу та рахунків бухгалтерського обліку, сутність подвійного запису; місце та роль оцінювання і калькулювання в системі бухгалтерського обліку; організація документообороту на підприємствах; особливостях обліку необоротних й оборотних активів, власного капіталу та зобов'язань, доходів і витрат підприємства.

Структура посібника відповідно до поставленої задачі складається з логічно пов'язаних між собою тем. Таких тем п'ятнадцять. Кожна тематична частина посібника побудована так, щоб активізувати пізнавальну діяльність студента. Проблематику теми узагальнюють контрольні запитання, якими закінчується кожний тематичний блок. Запитання допоможуть студентові визначити рівень засвоєння опрацьованого матеріалу.

Для студентів закладів вищої освіти, слухачів системи післядипломної освіти, усіх, хто цікавиться бухгалтерським обліком.

Навчальне видання

ПЛИСА Володимир Йосипович
ПЛИСА Зоряна Петрівна

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

Навчальний посібник

Третє видання,
виправлене й доповнене

Керівник видавничих проєктів Ю.В. Піча

Підписано до друку 01.04.2019.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Ум. друк. арк. 26,5. Обл.-вид. арк. 27,2
Зам. № 01/04-2019. Тираж 20 прим.

Видавництво “Каравела”
Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: ДК № 2035 від 16 грудня 2004 року

Тел. (044) 592-39-36, (050) 355-77-75
E-mail: caravela@ukr.net

Віддруковано у
Видавництві “Каравела”
проспект М. Рокосовського, 8а, м. Київ, 04201